

Folevad / Fuglvad

Vadestedet over Dibbelbæk nordvest for Rostved var en del af vejen mellem Randers og Ebeltoft, men er i dag helt forsvundet

Vilfred Friborg Hansen

Der er stor landskabelig skønhed omkring den store tunneldal vest for Rønde mod nord til Rostved. I dag er der kun Knubbro bæk og den beskedne Dibbelbæk tilbage af den tidligere brusende smeltevandssflod, men dalstrøget omkring bækken er storslået og lader os ane de voldsomme naturkræfter, der skabte dalen i istidens slutfase.

Dibbelbro ligger i vandskellet, hvor vandet i Knubbro bæk mod sydvest løber mod Kalø Vig, mens vandet i Dibbelbæk mod nord og øst løber ud mod Kolindsund-søsystemet og derfra mod Grenaa.

Vadestedet Folevad ledte over Dibbelbæk ca. en km øst for Dibbelbro. I dag er Dibbelbæk for længst grøftet og over store strækninger rørlagt, og Folevad som vadested eksisterer ikke mere. Ikke desto mindre havde netop Folevad tidligere stor betydning, fordi vejen mellem Rostved og Thorsager, der var en del af vejen mellem Randers og Ebeltoft, passerede over Folevad. For Rostvedborgerne fungerede vejen som kirkevej til kirken i Thorsager.

Den gamle Randersvej

Den gamle Randersvej kan flere steder følges den dag i dag, i form af små skov- og markveje.

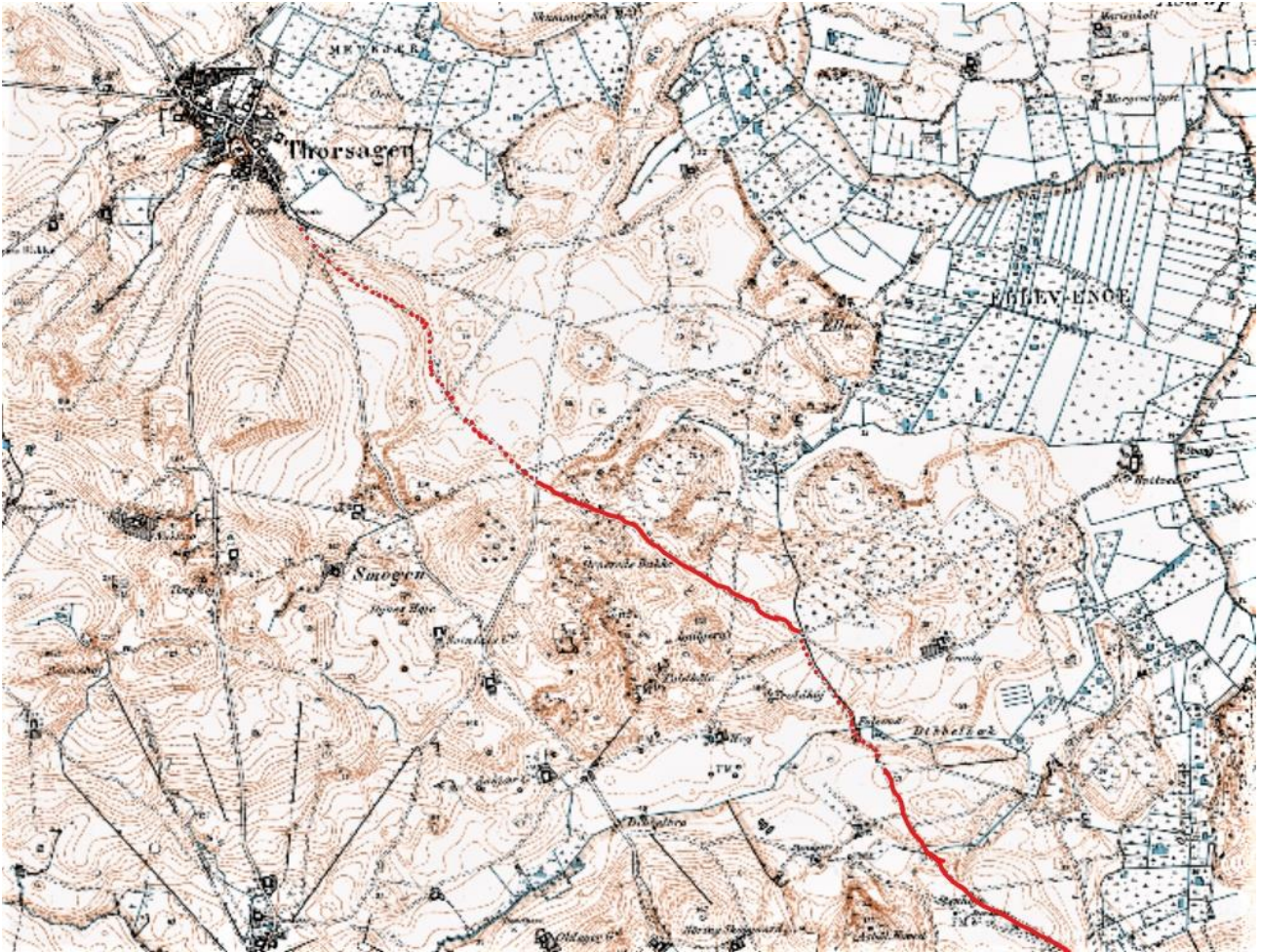
Knud Brouer er opvokset tæt på stedet og fortæller: "Rostved var et trafikknudepunkt i gammel tid. Den gamle Randersvej, fra Ebeltoft over Rostved og Thorsager videre til Randers, gik tæt ved os i Rostved. Når vi tog til Thorsager gik vi ad den gamle Randersvej over Folevad. Det var reelt bare et hjulspor. Antonsen i Hog har siden pløjet Randersvejen nord for Folevad op, det er vel 30 - 40 år siden¹".

Det er i dag muligt at følge den gamle vej fra Trekronervej lidt vest for Rostved ind gennem skoven, forbi den tidligere minkfarm til Folevad. Her ses Dibbelbæk ikke mere, formodentlig er den rørlagt. Tilbage er et bælte af rørskov og andre vandplanter.

På den modsatte side af Folevad er vejen, som Knud Brouer nævner det, pløjet op, men forløbet kan følges langs et dige med et vildtvoksende levende hegn frem til Hvitvedgaards plantage. Her anes vejen som skovvej, men forsvinder så igen. På den anden side Nørreherredsvejen dukker den op igen som markvej i retning mod Thorsager. Vejen forløber som den lige vej over det sandede højdedrag mellem Rostved og Thorsager og har kun ved Folevad måttet passere et vandløb². Vejen

¹ Brouer, Knud: "Besættelsestiden i Rostved", i "Folk og Liv omkring Kalø Vig" I, Rønde 2019

² Petersen, Stig Tang: "Træk af Rostveds historie", utrykt, Rostved 1984, s. 26

På dette kort fra 1920 har jeg markeret de dele af den gamle Randersvej mellem Rostved og Thorsager, der endnu eksisterer i form af mark- eller skovvej, med fuldt optrukket rød linje, mens de dele, der er helt forsvundet på grund af overpløjning og ikke vil kunne findes på et moderne kort, er markeret med stiplet rød linje. Det sidste gælder dels stykket ved og nord for Folevad, dels det sidste stykke ind mod Thorsager.

smyger sig snedigt gennem en lavning mellem højdetrags højeste punkter, f. eks. øst om Ørnerede Bakke, Latbjerg og Troldehøj.

Dibbelbro

På gamle kort kan man se, at Randersvejen allerede i 1791, da Videnskabernes Selskabs kort er målt op, var forlagt fra Folevad til Dibbelbro. Navnet Dibbelbro kunne antyde, at forklaringen er, at der her blev etableret en bro, sikkert i form af en "stenkiste", som den kendes ved alle vore gamle landeveje, altså en stensat bro over Dibbelbæk. Det kan kun være Kalø, der har stået bag. Thorsager-bønderne var lige som dem i Rønne hovbønder under Kalø, så det gav god mening at få anlagt en god vej mellem Kalø og Thorsager. Det har nok været lettest at anlægge en bro her, fordi stedet markerer vandskellet mellem Knubbros bæk, hvor vandet løber mod Kalø Vig, og Dibbelbæk, hvor vandet løber mod Kolindsund og Grenaa.

At den gamle Randersvej før da gik over Folevad i stedet for over Dibbelbæk kan formodentlig forklares med, at man her kom i nogenlunde direkte linje mellem Thorsager og Rostved og videre mod Korup, Feldballe og Ebeltoft.

Folevad – navnets oprindelse

Selve navnet Folevad kan måske antyde, hvorfor man var parat til at opgive stedet som vadested. Ordet stammer nemlig fra det gammeldanske ord "ful", der betyder grim, hæslig, uren, rådden, stinkende. Ordet kendes endnu i ældre dansk poetisk sprog. "Det fule vad" kan ikke have været særlig tiltrækkende. Kan måske også hentyde til, at det var "hæsligt" - farligt og besværligt at krydse bækken?

Formodentlig har en senere tid fejlagtigt ment, at navnet måtte have noget med fugle at gøre, så man er begyndt at stave det Fuglvad eller Fuglevad. På de gamle kort kaldes vadestedet helt entydigt "Folevad", mens husmandsstedet, der tilkom senere, af de lokale kaldes "Fuglvad" eller "Fuglevad". Det lyder jo også kønnere...

Jeg kan ikke levere dokumentation, da det ville kræve kendskab til ordet i dets oprindelige form. Men jeg kan i Dansk Stednavneleksikon se, at i det helt tilsvarende navn Fuglevad ved København kender man ordets gamle form fra 1492, der er "Fuulewad", altså i dette tilfælde en meget klar indikation af, at ordet skal tolkes "det fule vad", altså det hæslige vadested.

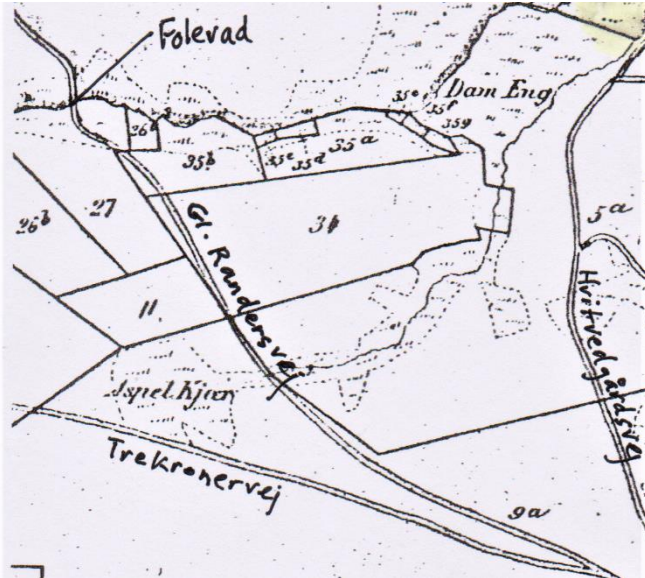
Husmandsstedet i Rostved

Den sydlige side af Dibbelbæk ved Folevad hører til Rostved ejerlav. Ved udskiftningen af Rostved i 1792 blev jorden herude tildelt nogle husmandssteder, hvis huse lå inde i landsbyen – som alle gårde og huse jo gjorde før udskiftningen. Jorden vest for vejen blev tildelt husmandsstedet matr. nr. 27, der lå på gadejord, hvor busvendepladsen i Rostved by er nu. Også andre huse inde i byen fik tildelt jord i området, som sikkert har været så ringe, at gårdmændene ikke var interesseret i det. Det var almindelig praksis, at husmændene måtte tage til takke med den dårligste og også ofte den mest fjerntliggende jord ved udskiftningen, som gårdmændene har ledet.

Artiklen her handler kun om matr. nr. 27, fordi det var det eneste af husmandsstederne, der opførte bygninger ude ved vadestedet. Endvidere lå vejen på det sidste stykke ned mod vadestedet på nr. 27's jord.

Husmandsstedet matr. nr. 27 var som de fleste andre gårde og huse i Rostved ejet af Kalø. I 1851 blev det bolig for pensioneret skolelærer Rasmus Boesen, efter at man havde opført en ny skole og ansat en ny lærer. I 1872 købte fæsteren N. P. Sørensen stedet fri af Kalø, og omtrent tre år senere opgav han huset inde i byen og byggede en ny ejendom på jorden ved Folevad. Stedet inde i byen udstykkedes derefter som matr. nr. 27 b og blev solgt, mens jorden ude ved Folevad blev hovedjorden. Det nye husmandssted blev kaldt Fuglvad efter vadestedet – de lokale vil ikke kendes ved betegnelsen "Folevad", selv om den står på alle kort over området.

Huset inde i byen havde efter 1875 forskellige ejere. I 1972 blev det købt af Rønne Kommune, der rev det ned for at kunne anlægge busvendepladsen.

Matrikelkort fra 1844. Det ses, at vejen på det sidste stykke ned mod Folevad går på matr. nr. 27's jord.

Fuglvad – husmandsstedet ved Folevad

Huset og jorden ude ved Folevad havde efter N. P. Sørensen forskellige ejere. Det vides, at Fuglvad i 1904 købte 9,5 tdr. land fra nabojorden mod vest matr nr 26 b. Der kan evt. være tilkøbt mere jord i tidens løb. Fuglvad havde også andel i fællesjorden matr nr 35, der var fælles engjord øst for Folevad for matriklerne nr 25 – 30.

Fra omkring 1920 til 1947 var Fuglvad ejet af Martha og Anders Knudsen Jakobsen, hvis barnebarn Margit Nielsen, Kolind, oplyser, at de gav husly til hendes familie, da tyskerne tog hendes forældres gård Grandal i forbindelse med opførelsen af Tirstrup flyveplads. Familien fik besked om at forlade Grandal med en dags varsel. Margit Nielsen fortæller:

"Mor og far ringede til mine bedsteforældre, der boede i Fuglvad nord for Rostved. Eller rettere til bedsteforældrenes naboer i Hog, der havde telefon og så hentede bedsteforældrene. Det blev så aftalt, at vi skulle flytte ind i bedstefars og -mors overstue. Der blev installeret et interimistisk køkken til vores brug. Mine bedsteforældre hed Martha og Anders Knudsen Jakobsen. Vi boede i bedsteforældrenes overstue i et års tid, indtil vi kunne købe vor egen nye gård på Ydesmindevej, lidt vest for tyskernes flyveplads".

Margit fortæller om livet i Fuglvad: "Jeg husker tiden i Fuglvad som en god tid. Mine bedsteforældre må have været omkring 55 år gamle dengang. De levede sparsommeligt, som man jo gjorde dengang, men jeg havde ikke indtryk af, at de manglede noget. Bedstefar var mælkekusk for Thorsager Mejeri. De fortalte, at da bedstefar under første verdenskrig var indkaldt som soldat, kørte bedstemor mælkeruten, hvilket vakte en del opsigt dengang.

Det var ikke meget jord, der hørte til ejendommen, men bedstefar og -mor havde både eget tørveskær, en stor frugthave, og engen ned mod Dibbelbæk til græsning. De havde to heste og

desuden både køer, får og høns, jeg husker ikke antallet. Vand fik de fra en bæk i nærheden, hvor vandet kom fra et kildevæld, der løb ned mod Dibbelbæk. Det var rent og godt vand.

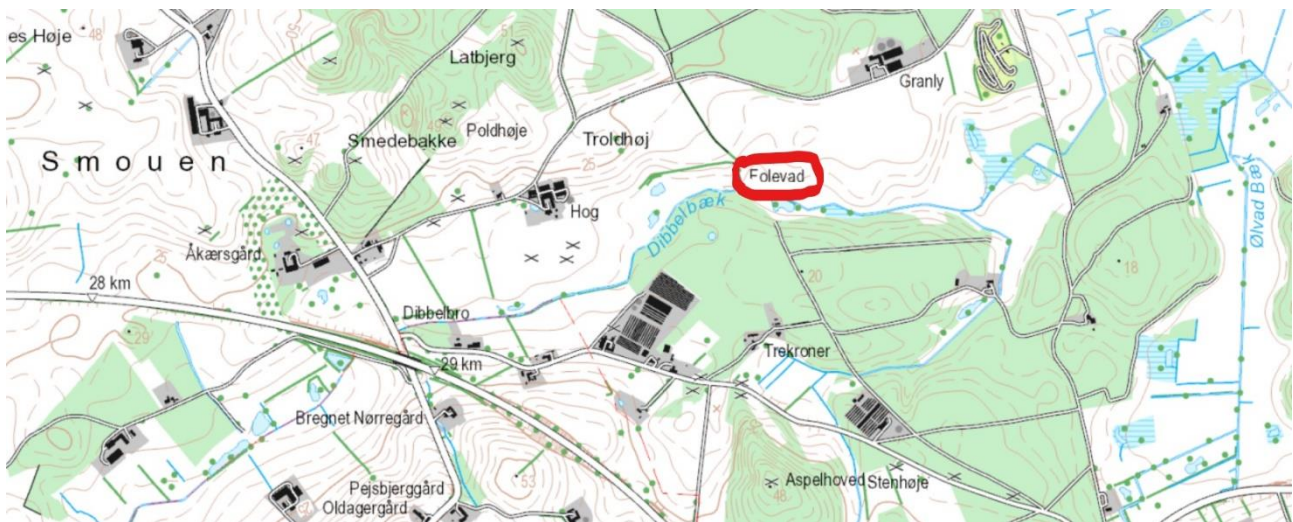
Der var to bygninger: stuehuset og stalden. De to bygninger lå vinkelret på hinanden: laden parallel med Dibbelbæk, stuehuset på tværs parallel med vejen”.

Stuehuset kan jo ikke have været helt lille, når det i en periode kunne huse to familier. Margit husker Dibbelbæk som en ret bred bæk, som man stadigvæk skulle vade over som i gamle dage. Grøftningen må altså være foretaget senere.

Knud Brouer husker stedet fra sin barn- og ungdom, fordi hans forældre havde et stykke jord i nærheden, og fordi det var almindeligt at gå over Folevad, når man skulle til Thorsager. Begge bygninger var i bindingsværk, opført i kampesten fra marken og sikkert også lokal tømmer. Knud mener, at ejendommen var på 16-18 tdr. land, og at man ud over de to heste havde 4 – 5 køer, en griseso og høns. Det var en sandjordsejendom, men den havde god engjord ned mod Dibbelbæk.

Martha og Anders Knudsen Jakobsen solgte Fuglvad i 1948 og flyttede til Thorsager.

Fuglvad havde derefter forskellige ejere. I 1952 købte købmand A. Enevoldsen, vognmand Hakon Sørensen og Johs. Jensen, alle Rønne, Fuglvad - fra 1956 blev købmand Enevoldsen ene-ejer. Han lejede stuehuset ud. Det fortælles, at nogle af lejerne tog tømmeret i stalden og brød gulvene i stuehuset op for at skaffe brændsel i den kolde tid, så stuehuset faldt sammen ikke længe efter at de havde forladt stedet. Enevoldsen forsøgte sig både med en dam til ænder og med juletræer, uden det store held, og gik også på jagt derude nogle få gange. Sønnen Ib Enevoldsen mener, at hans far mest købte stedet for dets herlighedsværdi. Familien var af og til derude på søndagsudflugt, og han husker stedet som nærmest paradisisk.

I dag er bygningerne til gården Fuglvad væk, og vejen over Dibbelbæk er afbrudt. Vadestedet Folevad markeret med rødt. Nord for vadestedet ses det levende hegn, der endnu markerer den gamle, nu nedlagte vejs forløb.

Folevad i dag, set fra syd mod nord, dvs. fra Rostved-siden over mod Hog ejerlavs jord nord for bækken. Øverst på skrænten i forgrunden har bygningerne til husmandsstedet Fuglvad ligget. Foto VFH sept. 2021.

Efter købmand Enevoldsens død i 1973 ejede hans enke stedet de næste 15 år. Ib fortæller, at resterne af stuehuset blev fjernet, mens staldbygningen stod tilbage som ruin i nogle år. De lod al jorden tilplante, og i en periode havde de Hedeselskabet til at passe stedet. Men det blev for bøvlet, og så solgte de i 1988 til Torben Simonsen, der i forvejen havde nabojord derude.

På luftfotos kan man se, at bygningerne er der endnu i 1950'erne, men i 1960'erne er de væk. Der var dog endnu ruiner – formodentlig fra staldbygningen - i 1986, hvor Peter Rust Jensen har fotograferet dem³. Jeg har forsøgt at finde rester af bygningerne i sommeren 2021 og kan kun med lidt god vilje se steder, der bærer præg af opgravning og måske bygningsrester under græstæppet.

³ Se på nettet: Peter Hornbæk Rust Jensen: "Rostved skriverier".

Sådan ser den gamle Randersvej ud i dag, på vejen fra Rostved ud mod Folevad. Foto VFH sept. 2021.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen sept. 2021.